

373.3.091.2(045)

В 43

**ВИКЛАДАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКОЛИ**

**НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК
ВИПУСК I**

Кривий Ріг—1995

СУЧАСНИЙ УРОК В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ЗАКЛАДУ УКРАЇНИ

Д.Т.Фелоренко

Відбудова національної школи не може не торкнутися найсвітлішої ланки педагогічного процесу в початкових класах – уроку.

Довгий час в історії педагогічної думки і освіти України та інших країн існувало переконання, ніби класно-урочна система виникла в XVI ст. у зв'язку із загальним розвитком освіти...

Насправді ж система організації занять в навчально-освітньому закладі, при якій здобуття учнями знань здійснюється водночас з повною постійною групою дітей, однакових чи близьких за віком, рівно як і викладання основ наук у науково та методично обгрунтованій послідовності, в обмежений час, при чому основною формою навчання є урок, відома в Україні з давніх часів. Прообразом української класно-урочної системи була школа, що існувала в землях тогочасної України ще задовго до Різдва Христового і прийняття християнства, до виникнення слов'янського алфавіту Кирилом-Мілошом, коли українська людина мала власних два види письма. Особливо сталої форми українська класно-урочна система здобула в роки зародження козацтва і гетьманщини, тобто за кілька століть до того, як Ян Амос Коменський /1592-1670/ спробував описати, а славетний педагог України Костянтин Дмитрович Ушинський /1824-1870/ теоретично обгрунтувати її. Зазначимо, що К.Д.Ушинський був великим прихильником такої структури уроків, яка була домінуючою в школах України, і гостро критикував уроки в школах Росії та ін. країн Європи, на яких учитель обмежував свою діяльність опитуванням учнів та короткими вказівками до домашніх завдань.

То ж хочемо того чи ні, а настав час вести мову про національні уроки українського шкільництва, які історично склалися в давні часи і тепер мають право на своє відродження як складова і невід'ємна частина системи освіти і виховання незалежної і суверенної держави.

Нові часи вимагають і нового підходу як до уроку взагалі, так і до кожної його структурної одиниці. Важливо не лише змістовно насичити /наповнити/ основної форми навчально-виховного процесу, якою є урок, українським матеріалом /хіба ж можливо без цього національна відбудова?/, а й збагачення методики підготовки їх і проведення у відповідності до вимог національної етно-

педагогіки, розбудови державності незалежної і суверенної України.

Урок взагалі прийнято розглядати як "відосний, логічно закінчений, обмежений у часі, регламентований обсягом навчального матеріалу основний елемент педагогічного процесу, який забезпечує активну і планомірну навчально-пізнавальну діяльність групи учнів певного віку і рівня підготовки, спрямовану на розв'язання поставлених навчально-виховних завдань".¹

У цьому найбільш вдалому і певному визначенні уроку, не вистачає констатації формування розвивальних /розвивальних/ функцій і можливостей сучасного уроку, які свого часу докладно розкриті у методичному листі МНС України.²

Типологія уроків у залежності від дидактичної мети навчального матеріалу /за С.П.Барановим і В.С.Сластьоніким/ вважалася чи не єдиною прийнятою в початкових класах. І теоретично, і на практиці в школі ще донедавна вимагалось відтє знання структури таких типів уроків:

1. Урок пояснення навчального матеріалу;
2. Урок формування і закріплення умінь та навичок.
3. Урок узагальнення, повторення.
4. Урок контролю, перевірки і оцінки знань учнів.
5. Комбінований урок.³

Зрозуміло, що така класифікація уроків не відповідає досвіду і вимогам національної школи України, хоча багато десятиліть нав'язувалась їй як єдино можлива і найбільш оптимальна.

Власне такої ж класифікації уроків дотримувалися всі інші педагоги Росії /Б.П.Сєпов, М.І.Махитов та інші/, а тому їм втрутили, прагнули наслідувати і не виходити з прокладеного фарватеру і вчені України.

Але ж українське шкільництво з давна знає різні класифікації уроків як основні форми навчального процесу.

Так вже тріпалося, що багато десятиліть існували і певно і

1. Педагогіка /За ред. А.М.Алєксєєва, - К.: Вида шк. 1966, - С. 177-178.

2. Розвивальні можливості сучасного уроку: Методичний лист вчителю молодших класів. - К., 1966. - С. 30.

3. Педагогіка /Мод ред. С.П.Баранова, В.А.Сластьоніна, - М.: Просвєщення, 1966, - С. 124.

мірєю задовольняли вимоги української школи такі типи уроків бун-варного типу: а/ урок на вивчення нового звуку і нової букви; б/ урок на закріплення вивченого звуку і вивченої букви чи кількох звуків і букв; в/ урок письма з показом нової писаної букви.¹

Також незвично сьогодні звучать типи уроків з граматики рідної мови в школах України: а/ уроки на вивчення нового матеріалу; б/ уроки на закріплення вивченого на попередньому уроці чи кількох уроках; в/ уроки на повторення певної теми, розділу; г/ уроки на перевірку й облік якості засвоєння учнями знань.²

У чомусь подібною типизацією уроків рідної мови користувалися українські учителі понад 50 останніх років /уроки вивчення нового матеріалу, закріплення вивченого, повторення, узагальнення вивченого матеріалу, уроки перевірки набутих знань, аналіз контрольних письмових робіт/.

А от учителі української літератури віддавали перевагу урокам-лекціям, урокам-розповідям, урокам учнівських читань, урокам вивчення тексту художнього твору; самостійної роботи учнів над підручником, хрестоматією, іншими друкованими джерелами; уроки складання планів, письмових робіт і ще п'яти інших типів.⁴

Невгледі донедавна у досить популярних в педагогічних колах виданнях, розрахованих на учителів України, пропонувалося класифікація уроків /вивчення нових знань, застосування знань і формування умінь, узагальнення й систематизації знань і умінь, контролю і корекції знань і умінь, комбінований урок/.⁵

1. Ч у й к о Г.А. Методика викладання української мови в початкових класах: Підручник для педагогічних училищ. - К., 1966. - С. 67-68.

2. Там само. - С. 217.

3. Д м и т р о в с ь к и й С.М. Методика викладання української мови в середній школі: Посібник для вчителів-словесників середньої школи. - К., 1965. - С. 73.

4. С о б о л е в І.І. Типи уроків і засоби активізації викладання літератури в школі. - К., 1963. - С. 19-20.

5. Форми навчання в школі: Кн. для вчителя /За ред. Ю.І. Я л ь о в а н о г о. - К.: Світа, 1992. - С. 26.

Відомі в Україні вчені В.О.Снищук, А.М.Алексюк, М.Д.Ярмаченко та інші/, у визначенні уроків мали лише певні незначні розбіжності, а по суті теж не змогли відірватися від російської класифікації уроків, так і не зуміли повернутися ленте до національної класно-урочної системи.

Так В.О.Снищук визначає шість типів уроків, а саме:

1. Урок засвоєння нових знань.
2. Урок формування /засвоєння/ умінь і навичок.
3. Урок комплексного застосування знань, умінь і навичок.
4. Урок узагальнення і систематизації знань.
5. Урок перевірки, сирики і корекції знань, умінь і навичок.
6. Комбінований урок.

Як бачимо, розбіжності у класифікації типів уроків є, однак не настільки суттєві, щоб вимагати значних типів уроків за усіма класифікаціями, щоб вести мову про національну /українську/ типологію уроків.

А в Україні в процесі відбудови національної школи з'явилися якісно нові структури уроків у загальноосвітніх навчально-виховних закладах, які ще донедавна називали нетрадиційними чи нестандартними, але які побутовали на ґрунті українських етнопедагогічних традицій.

Власне кажучи, настав час вести мову про уроки української національної школи, особливості їх структури і класифікації.

Найголовнішими ознаками подібних уроків можна вважати такі:

- насичення змісту кожного уроку досягненнями української етнопедагогіки, вітчизняної науки, культури, літератури, мистецтва, фольклору, української історії, буття і менталітету;

- реалізація навчально-виховних та розвивальних завдань із залученням коштовних здобутків народної педагогіки, не тільки у зміненних, наближених до традицій національної школи, обставинах;

- архітектурований урок на якісно новій методуні, що витікає з традицій вітчизняної етнопедагогіки і логічно є творчим їх продовженням;

- підпорядкування змісту, структури, методички підготовки і проведення уроків найголовнішим завданням відбудови - виховання

І. С н и щ у к В.А. Урок в сучасній школі. - М.: Просвещение, 1981. - С. 70; Ягош: Типи, структура и методика уроков в школе. - К., 1976. - С. 59-100.

національно свідомого громадянина незалежної і суверенної держави, духовно багатого, всбічно розвиненого, морально чистого і витриманого в народних традиціях активного учасника державної розбудови;

- докорінний перегляд мети /та й завдань/ уроків в національній школі України тощо.

Згідно цих вимог сучасні уроки в початкових класах національного загальноосвітнього навчально-виховного закладу можна класифікувати так:

Основні види уроків в початкових класах національного загальноосвітнього навчально-виховного закладу України /за структурно-композиційними особливостями

1. Урок українознавства /народознавства/
2. Урок - панорама /на національній основі/
3. Урок української казки
4. Урок - ранок
5. Урок - подорож /заочна екскурсія по Україні/
6. Урок народної /сюжетно-рольової/ гри
7. Комплексний урок
8. Урок - прес-конференція
9. Урок - диспут та ін.

Рис. 1. Найбільш типова /узагальнена/ класифікація уроків у початкових класах за структурно-композиційними особливостями.

Однак, враховуючи вікові та психолого-педагогічні особливості учнів кожного з початкових класів, для наймолодших варто шукати нові структури уроків, більш зрозумілі малюкам, властиві їх світобаченню і світосприйняттю /див. рис.2/

Типи уроків для учнів перших класів
національного загальноосвітнього навчально-виховного закладу України /за
структурно-композиційними особливостями/

- 1. Урок - казкова чарівність.
- 2. Урок - посиденьки малює
- 3. Урок - козацькі забави
- 4. Урок - метушна пісня
- 5. Урок - кашанова сопілка
- 6. Урок - бабусяна казка /бабусяна скринька/
- 7. Урок - вярдіий /сюжетній/ таночок

Рис. 2. Типологія уроків для учнів перших класів
/за структурно-композиційними особливостями/

Досвід національної школи України останніх років підтверджує правильність широкого практичного застосування принципу врахування всіх особливостей учнів загальноосвітнього навчально-виховного закладу в педагогічному процесі, тому цілком природно є поява якісно нових структур уроків для учнів другого і третього класів.

Цілком зрозуміло, що за рік навчання в першому класі учні зростають духовно, збагачують досвід сприйняття і відображення оточуючого, дорослішають аж на цілий рік /в початкових класах для кожної дитини - то ціла епоха!/, а тому і уроки повинні якісно "зростати" - змінювати зміст, структуру, форми і методи реалізації навчального, виховного, розвиваючого і формуючого завдань.

А тому структуру уже відомих типів уроків в класах, слідує за першим, не варто, навіть зніжливим систематично повторювати /крім випадків підкріпчих мотивованих/.

Типи уроків для учнів других-третьох класів національного загальноосвітнього закладу України /за структурно-композиційними особливостями/

- 1. Урок - тематичний ранок
- 2. Урок - шкільне /народне/ свято
- 3. Урок - конкурс /змагання/
- 4. Урок - тематичний концерт творів дитячого фольклору
- 5. Урок - зустріч з людьми праці і цікавої долі
- 6. Урок - фантастична подорож
- 7. Урок - фестиваль народної казки

Рис. 3. Типологія уроків для учнів других-третьох класів /за структурно-композиційними особливостями/.

Варто звернути увагу на те, що за станом на середину дев'ятих років виробилися і прийняли апробацію такі, раніш невідомі уроки з читання і позакласної роботи цього предмета:

- урок-казка /за мотивами навчального матеріалу/;
- урок-гра /сюжетно-рольові ігри по творах, що вивчаються/;
- урок-подорож у світ чарівності;
- урок-спектакль /ідейнізміни художніх і фольклорних творів, що вивчаються в класі/;
- урок-фестиваль /конкурс на краще виконання фольклорних та художніх творів/;
- урок - тематичний концерт /на теми навчального матеріалу/;
- комплексний несурядний урок по одному з творів фольклору чи української класики та ін.

Враховуючи те, що уроки в початкових класах є професійною творчістю і майстерністю учителя, достеменно розкривати кожен структурний елемент не варто, але не можна не визначити найбільш загальні, типові для всіх уроків національного загальноосвітнього навчально-виховного закладу краї особливості.

Найбільш типовими постійними структурними компонентами сучасного уроку будь-якого типу в початкових класах є: вивчення нових знань, первинне формування умінь, творче застосування знань і вдосконалення умінь, узагальнення і систематизація знань і умінь, аналіз письмових робіт та ін.¹

Здавна українське шкільництво дотримувалося традицій формувати умови успішної реалізації навчального процесу. Тому уже нині можна визначити внутрішні особливості забезпечення ефективності і результативності педагогічного процесу в початкових класах і зовнішні умови реалізації національного компоненту в навчально-виховній діяльності загальноосвітнього закладу України. /Див. рис. 4/.

Забезпечити успішне вирішення проблеми реалізації національного компоненту можна лише за умов комплексного підходу до підготовки, організації, побудови і проведення навчально-виховного процесу в загальноосвітньому закладі. Можна виділити такі найбільш загальні зовнішні умови: /див. рис. 5/.

Принципи української етнопедагогіки, як основні, вихідні положення національної теорії і практики виховання, навчання, освіти, формування своєї особистості і підготовки учнівської молоді до життя, розбудови державності вимагають від учителя відповідної професійної підготовки, майстерності, навичок і умінь. А від якості і рівня професійної підготовки, майстерності, навичок і умінь учителя загальноосвітнього навчально-виховного закладу будуть свор навчальною і освітньою діяльністю на принципах етнопедагогіки України залежить результативність виховання в учнів початкових класів почуття національної самосвідомості, формування основ світоглядності, інакше кажучи, результативність практичної реалізації національного компоненту менталітету українця.

Тому, таку велику увагу кожен учитель мусить приділяти вимогам до принципів української народної дидактики як при підготовці до уроків, як оснащенні, вибору педагогічного композиційного жанру цієї основної форми навчального процесу в загальноосвітньому навчально-виховному закладі, так і виїлому в процесі багатогран-

1. Докладніше див.: *Форми навчання в школі: Кн. для учителя* /В. ред. Ю.І.М а л ь о в а н о г о. - К.: Освіта, 1992. - С. 27-29.

Основні внутрішні особливості забезпечення ефективності і результативності уроків в початкових класах національного загальноосвітнього навчально-виховного закладу України

1. Обсяг "якомога більшість і мітус формулювання навчальних, виховуючих, розвиваючих та формуючих завдань для кожного уроку будь-якого типу, структури і проблематики.
2. Ситиміальний добір фактичного навчального матеріалу з урахуванням досягнень національної етнопедагогіки, науки, культури, мистецтва та підпорядкування навчальним цілям творів різних жанрів народно-естетичної творчості.
3. Творча реалізація принципів народної дидактики на кожному уроці в національному загальноосвітньому навчально-виховному закладі, їх відповідність загальнодидактичним і народним принципам, взаємозв'язок між ними.
4. Активізація навчально-пізнавальної діяльності кожного учня зокрема і всього класу в процесі засвоєння знань на уроці в українському навчальному закладі.
5. Реалізація національних традицій врахування вікових та особистісних особливостей учнів класу, їх інтелекту, психолого-педагогічної готовності до сприйняття матеріалу в педагогічному процесі /типу мислення, пам'яті, уваги, уваги тощо/.

Рис. 4. Основні внутрішні особливості забезпечення ефективності і результативності педагогічного процесу.

Спеціальні вимоги забезпечення оптимальної реалізації принципів народної дидактики в підготовці і проведенні національних уроків в середньому загальноосвітньому навчально-виховному закладі України

Грис. 6/

1. Планування, попередня підготовка і забезпечення уроку в українському навчальному закладі дидактичними розробками, навчними посібниками, ТЗН, роздатковими матеріалами, викривами фольклору тощо.
2. Робота учителя над текстами фактичних /документальних/ матеріалів, визначення їх місця в структурі уроків різних типів, що проводиться в національному навчально-виховному закладі.
3. Підготовка тематичних разових виставок літератури, ілюстрацій, гербаріїв, популярних колекцій, іншої необхідної атрибутики відповідно до композиційного жанру уроку українського змісту.
4. Забезпечення /при потребі/ виступу дивних /фольклорно-етнографічних ансамблів, театрів, драматизації народних творів, гуртів народних світ, ігор, обрядів, окремих виконавців та визначення їх місця в структурі національного уроку.
5. Забезпечення необхідного обладнання і тематичного оформлення в українському класі місця проведення національного уроку /клас-кабінет, читальня зал, спортивна зала, бібліотека, спортмайданчик, їдальня, музична композиція.../ та інші вимоги.
6. Залучення до структури національного уроку творів літератури, кіно, телепередач і тематичних телепередач та окремих західів, записаних на відеоплітку, образотворчого мистецтва тощо.
7. Створення шкільних /класних/ фондів запозичених українських народних дум, історичних, соціально-побутових, ліричних та інших пісень, кавчик, легенд тощо та розробка найбільш оптимальними методами вивчення їх до структури національних уроків в середньому загальноосвітньому закладі України

А що ж тоді ставити завдання уроку на цю тему, адже одне в них віднесено до мети?

Такою буде тенденція і традиція російських методистів початкового навчання. Підтвердженням є введення методими, видані свідомо московськими освітєно-педагогічними видавництвами, наприклад, звіт-збірник книги для учителя "Навчання в першому класі", "Навчання в другому класі", "Навчання в третьому класі" для учителів перших класів рекомендує такі зразки мети уроків:

Т е м а з а н я т т я: Читання книги В.Сутєєва "Милена і Олівець" та розглядання книги того ж автора "Казки і малюнки" /будь-яке видання/.

М е т а з а н я т т я: Познайомити учнів з новою цікавою книгою, з її автором і художником; учити дітей слухати, запам'ятовувати, обдумувати прочитане, оцінювати вчинки героїв, мотивувати свою оцінку.

Як видно, у такому визначенні мети чітко виражені завдання: навчати дітей слухати, запам'ятовувати, обдумувати прочитане, оцінювати вчинки героїв, мотивувати свою оцінку, до того ж усі у формі непоказаного виду, немаче учителюві нема чого завершити формувати на цьому уроці... А мета? Сгубана з усіх сторін і обмежена лише бажанням "познайомити учнів з новою цікавою книгою, її автором і художником", зупинила скригленим учителем завдання, роботи над змістом твору.

Така тоталітарна поступальність на творчу майстерність учителя початкових класів тиражувала засучених, немов гербарії, факхівців, кому за своїм статусом належить бути архітектором дитячої радості і щастя, благословеним майстром духовності наймолодших учнів, чого за умови нехлїбського ставлення до визначення мети і нехтування формулюванням завдань уроку здійснити практично неможливо.

Тому педагогічна неспроможність мела надзвичайно тяжкі наслідки, що пристражем багатьох десятиліть спиною розвитку прогресивних гис педагогічної науки України і спрямувало його по хибному, непродуктивному шляху через лабіринт у нікуди.

І. Стучення в першому класі: Ки. для учителя /Сост. и отв. редак. В.Г.Горьки. - Изд. 3-е, перераб. и доп. - М.: Просвещение, 1973. - С. 134.

Цими наслідками є:

- Відкидання традиції української національної класно-урочної системи загальмоване.

- Формування особистості, яка якісно і продуктивно засвоює систему знань, підмінене штучною трієдинною суттю мети уроку, а то й "п" триєдиним уроком" чи "уроком пієдєсного аналізу".¹

- Прямю і опосередковано винищуєсья все національне, що зберігалось в генетичній пам"яті народу і жєврїло в українській школі.

- Порєдженнє двєрушнєстї учитєльськїх кадрів при плануванні єдного, одїєненнї іншого, а бутї ширє переконаним зєвсім у іншому.

- Перетворєння класно-урочної, найпрєгрєсивнїшої в свїті, до того ж народженєї в Україні, системи із творчєго й високє продуктивнєго інструменту у засїб застоє, консерватизму і зуб-трачкї тоєє.

То й не дивно, що в офіційних докумєнтах українськєї школи не так уже й давно двєрушнєво ствєрджувалось: "Правильна постановка й реалїзація мети уроку - порєдєк вє реалїтєвнїстї навчання, виховання і реалїтєву умїв".² Але далї пішли напроєдженнє думєк і змішування рїзнїх за значєнням суджень: "Як відомє, на уроцї реалїзуютьєя три функції навчання - пієзнавальна, виховна і реалїзацїна. При визначєнні навчальнєї мети уроку вчитєль початковїх класїв мєжє орієнтуватєся на пєурочнї реєрєчки, пєсїбнїки з методик конкретних предмєтїв. Найбїльшєю труднїєстєю вї-кликає, за нашїми дєнцями, визначєння і реалїзація виховних і реалїзацїних мєжливостєй уроку".³

Стєак бєжданнє схопити все разєм і втїснути в єдно прєєкурєво лєжє поступєво привєло до конструєтнєстї поньї мети і зєрєвнєя,

1. Про структуру урєкїв лїтератури: Метєд. лїст /Сїєнцї Т.Д.Б у г л а й к є, З.Ф.Б у г в й к є. - К., 1964. - С. 26-27.

2. Шляхи пїдвїцєння ефектївнєстї уроку в початковїх класєх: Метєдичнїй лїст. - К.: Рєд. вї., 1961. - С. 4.

3. Шляхи пїдвїцєння ефектївнєстї уроку в початковїх класєх: Метєд. лїст. - К., 1961. - С. 4.

нік ніяк не є тотожними і які не можна змішувати. Однак навіть офіційні документи Міністерства Освіти України, їх категорична невизначеність і нечіткість створює тупик у безвихідь, штучно гальмуючи розвиток національної класно-урочної системи.

"... На уроках математики і граматики ставиться, як правило лише навчальна мета, а виховна мета якде і вказується, проте в процесі уроку не реалізується, хоч матеріал підручника, допоміжні засоби дають змогу це зробити. Нерідко вказана у плані виховна мета відірвана від змісту уроку або сформульована надзвичайно абстрактно, що її конкретний зміст важко визначити".¹

Нечіткість висловлень мети уроку призводить до плутанини навіть в найновітніх посібниках-дослідженнях.

Наприклад, мета уроку застосування знань і формування умінь ужо пропонується так: "Знаходження можливостей застосування знань у навчальному пізнанні і практичних ситуаціях, формування досвіду такого застосування, предметних і загальних навчальних умінь".²

Тут знову завдання уроку наміляється до категорії мети /друга частина визначення/ і подається у такому тоні, ніби таке судження і безапелляційне, і єдино правильне.

На превеликий жаль, методичні видання продовжують тиражувати вісентратну суміш мети і завдань сучасних уроків. Наприклад, урок – усний журнал В.М.Карасьова обрала за такою темою: "Знай, люби, бережи", і визначила м е т у: Поглибити та систематизувати знання учнів про зимуючих та перелітних птахів, способі їх життя. Збагатити словниковий запас, вдосконалити техніку читання. Розвивати пізнавальну діяльність школярів, їхнє мовлення. Виховувати бережливе ставлення до природи.³ І ця, з дозволу сказати, мета уроку поглянула завданням.

Різні типи уроків різної тематики провідні методичні журна-

1. Шляхи підвищення ефективності уроку в початкових класах: Метод. лист. – К., 1991. – С. 4.

2. Форми навчання в школі : Ки. для вчителів /За редак. Г.І.Малюєв-Аногос. – К.: Світа, 1992. – С. 26.

3. Карасьова В.М. Нестандартний урок з української мови в I класі //Почат. школа, 1993. – № 7. – С. 15.

ли Зраїни формують самобутньо, але не зовсім конкретно, а то й небажано. Наприклад такі уроки:

Т е м а. Сонце – джерело життя на землі.

М е т а. Повідоми, що сонце – небесне світило, яке має найбільше значення для життя на землі. Бути спостерігати різні види і зміни у природі. Відшукувати причини цих видів і змін. Повідувати словник дітей образними висловами про сонце. Бути послідовно і логічно висловлювати думку.

М е т а. сценарію свята-уроку на тему: "Розмаїття вісрунків на полесті" сформувати дітей за оберегом української родини – рушником, із значенням його в побуті, навчити читати вісрунки.

Пробудувати пізнавальні інтереси до вивчення традиційних художніх ремесел українського народу.

Виховувати глибокі почуття любові до батьків, поваги до людей праці, гордості за майстерність родичів, близьких.

Сприяти розвитку творчих здібностей дітей, бажанню оберігати родинні традиції, не забувати своєї національної культури.

Те ж, як бачимо, немало це учителів слідус негативної інерції, але ж паростки нового, що з'явилися в школах Середньої Наддніпрянщини, і зокрема, на Криворіжжі, свідчать, що сучасне українське учителство нарешті пішло своїм шляхом, тин, корінни якого в глибочині національного шкільництва, вітчизняної педагогічної думки і освіти.

Найбільше, звичайно, вдалих розробок уроків народознавства в початкових класах міст Дніпропетровська, Кривого Рога, Павлограда, Марганця, Нікополя, Новомосковська та інших місцевостей Придніпров'я.

Наведені нижче приклади свідчать про раціональність визначення мети і завдань уроків відповідно до їх теми /подальшу структуру не варто наводити, бо те – творчість учителя/.

Приклад перший. Урок-ранок з народознавства на тему: "Святе нашого роду" /для учнів IV класу/.

1. В а р з а ц ь к а Л.С., Ш е в ч е н к о Л.М. Уроки мислення серед природи //Місцят. школа, 1991. – № 6. – С. 91.

2. Д я ч е н к о Л.Д., П о п о в и ч С.С. Розмаїття вісрунків на полесті //Рідна школа, 1993. – № 5. – С. 22.

М е т а: Розкрити творчість історії українського народу, довести до відома нашої єдності, її самобутність, миролюбивість, працьовитість і писемність.

З а в д а н н я:

1. Пробудити пізнавальні інтереси учнів 4 класу до історії рідного народу.

2. Сформувати бажання творчо ставитись до народної творчості, родоводу.

3. Виховати почуття поваги і любові до загиблих героїв та звичаїв свого роду і країни.

Приклад другий.

Урок-панорама з народознавства на тему: "Рідна мова українського народу" /для учнів 3 класу/.

М е т а: Розкрити багатство і чарівність рідної мови, показати невичерпні її виховні можливості, довести потребу глибокого оволодіння українською мовою.

З а в д а н н я:

1. Сформувати почуття любові і поваги до української мови як мови спілкування давнього і сучасного народу.

2. Виховати почуття гордості належати до українського народу і його солов'їної мови.

3. Поглибити навички спілкування учнів державною мовою.

Приклад третій.

Урок-свято з народознавства на тему: "Стародавнє світло українського народу "Рідне Христове".

М е т а: Показати красу, різноманітність народного свята; реактивувати значення народного свята в сумісній роботі сім'ї та школі по вихованню дітей осміричного віку під час озвучення національної школи України; довести необхідність організації та проведення народних свят при активній участі батьків.

З а в д а н н я:

1. Навчити дітей виконувати колядки та щедрівки.

2. Засвідчити відомості про народні свята.

3. Виховати повагу і любов до народної мудрості: свята, обрядів та традицій.

4. Сформувати почуття зацікавленості народною творчістю рідного краю.

В анотаційному ключі передові учителі формують мету і зав-

данна до уроків з усіх інших предметів.

Так учителі початкових класів української національної школи № 66 м.Кривого Рога давно уміють чітко розрізнити мету від завдань уроку і на практиці точно втримують їх виміст. Чи не тому учні початкових класів УНД № 60 Саксаганського району м.Кривого Рога тримають першість в місті по успішному засвоєнню знань і по вихованості.

На розсуд учителів і студентів наводяться формулювання мети і завдань уроків, відповідно до теми кожного.

Приклад перший.

Урок читання в I класі.

Т е м а: "Українські народні казки. Знайомлення з казкою "Хитрий Шивень".

М е т а: Довести значимість читання класки у житті людей; показати необхідність глибокого засвоєння матеріалу як ланки безперервного процесу; розкрити особливості казки як одного з жанрів дитячого фольклору рідного народу.

З а в д а н н я:

1. Знайомитися із змістом української народної казки "Хитрий Шивень", проаналізувати її зміст і художні особливості.
2. Сформувати вміння і навички виразного правильного читання твору у відповідності до виміст швидкості читання.
3. Виховувати увагу, кмітливість, правильність вимови слів, наголосу і орфоепічних позв.

Приклад другий.

Урок математики в I класі.

Т е м а: "Ділення на одноцифрове число. Розв'язування і аналіз складених задач".

М е т а: Довести необхідність умінь і знань ділити на одноцифрове число в межах тисячі, необхідність навичок розв'язувати і аналізувати задачі; розкрити особливості і процес ділення на одноцифрове число в межах тисячі; показати на прикладах процес ділення на одноцифрове число.

З а в д а н н я:

1. Навчити дітей виконувати дії ділення на одноцифрове число в межах 1000.
2. Сформувати навички та уміння використовувати набуті знання на практиці, розв'язувати складені задачі.

3. Виховувати самостійність; бажання доводити до кінця, терпелівість, допитливість.

Приклад третій.

Урок музики в 1 класі.

Т е м а: "Про що розповідає музика? Розучування пісні "Перепілочка". До мажорний звукоряд. Прослуховування Бетховена "Весела, муна", "Марш". Довгота нот.

М е т а: Довести необхідність слухання і вивчення музики в шкільній програмі; розкрити значимість знань про музику, її авторів, про народну музику; показати необхідність засвоєння матеріалу, який подає вчитель.

З а в д а н н я:

1. Вивчити пісню "Перепілочка", довготу нот.
2. Сформувати уміння практично застосовувати одержані знання музики в повсякденному житті.
3. Виховати почуття кращих людських якостей: переживання, розуміння стану іншого, почуття естетичної насолоди від сприйняття справжнього музичного твору високої мистецької якості.

Приклад четвертий.

Урок з природознавства в 2 класі.

Т е м а: "В країні Дрімучих трав".

М е т а: Довести необхідність вивчення рослинності лісу дітьми молодшого шкільного віку; розкрити значимість знань для подальшого їх застосування на практиці; показати необхідність засвоєння і застосування матеріалу на практиці.

З а в д а н н я:

1. Навчити дітей застосовувати здобуті знання на практиці.
2. Формувати пізнавальну діяльність школярів.
3. Виховувати любов до природи, бережливе ставлення до оточуючого світу.

Наведені приклади вдалого формулювання мети і завдань сучасного уроку і їх класифікації за дидактичною метою відповідають гуманістичним началам побудови педагогічного процесу в національній школі, є базисними і практичним втіленням ідей К.Д.Ушинського, В.О.Сухомлинського, інших провідних педагогів України, і вітчизняної етнопедагогіки.